

ره‌یافت

شماره ۲ مهر ۱۴۰۴

زنجان

دانشگاه فرهنگیان شهید بهشتی

نشریه دانشجویی ره‌یافت

شناسنامه

صاحب امتیاز: بسیج دانشگاه فرهنگیان

شهید بهشتی زنجان

مدیر مسئول: محمدعرفان فرهادی

سردبیر: علیرضا گودرزی

گرافیکست: امیر محمد قادری

نویسندگان:

امیررضا مرادی، امیرحسین فرجی،

محمد مهدی یوسفی راد، محسن حاجی حسنی

فهرست:

۳ سخن سردبیر

۴ تربیت نسل جوان

۶ اخلاق اسلامی در مدرسه

(از تئوری تا عمل)

۷ هویت دینی

(در عصر فضای مجازی)

۱۰ نهادهای سازی فرهنگ ایثار و شهادت

علیرضا گودرزی

سخن سردبیر

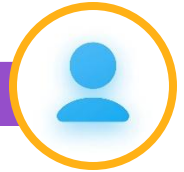
سند تحول بنیادین آموزش و پرورش یکی از اسنادی است که برای تحول نظام آموزشی کشور در آموزش و پرورش تدوین شده. این سند، در سال ۱۳۹۰ به تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی رسید که فلسفه وجود آن ایجاد تحولی بنیادین در نظام تعلیم و تربیت ایران بر پایه مبانی علمی، دینی، فرهنگی و ارزش های انقلاب اسلامی است. به این ترتیب تحقق آرمان های متعالی انقلاب اسلامی ایران در گرو تربیت انسان های عالم متقی و آزاده و اخلاقی است. نشریه رهیافت، به عنوان یک نشریه تخصصی در حوزه بررسی سند تحول، در تلاش است تا با تحلیل های دقیق، مطالب به روزی به مخاطبین خود ارائه کند. چرا که آموزش و پرورش یکی از مهم ترین ارکان انقلاب اسلامی است؛ هرگونه تحول در آن به تحول در جامعه منجر می شود و این نقش بی بدیل، شناخت صحیح سند تحول بنیادین آموزش و پرورش را برای همه اقشار جامعه الزامی می کند. ما در جهت تحقق این هدف، در هر شماره از این نشریه تلاش خواهیم کرد تا نگاهی دقیق و جامع از این سند را به مخاطبین محترم ارائه کنیم.

از همه عزیزانی که ما را در این مسیر یاری کردند قدردانی می کنیم و دست یاری تمامی اندیشمندان، فرهنگیان، اساتید دانشگاه، دانشجویان، کارشناسان حوزه تعلیم و تربیت، و دغدغه مندان پیشرفت کشور را به گرمی می فشاریم. بدون شک، همراهی و مشارکت فعالانه شما عزیزان در تبیین، تحلیل، و نقد سازنده سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ما را در مسیر تحقق رسالت این نشریه یاری خواهد داد. امید داریم که «رهیافت» بتواند پلی میان نظریه پردازی های کلان و واقعیت های میدانی نظام آموزشی کشور باشد و گامی مؤثر در جهت تحقق اهداف والای تعلیم و تربیت در طراز جمهوری اسلامی ایران بردارد.

علیرضا گودرزی

آبان ۱۴۰۴

نقش نماز و عبادت در تربیت نسل آینده

امیررضا مرادی

دانشجوی راهنمایی و مشاوره

۴

تربیت نسل جوان یکی از ضروریات جوامع است. با پرورش صحیح می توان از این نیروی عظیم و سرشار از استعدادهای گوناگون، سعادت و سلامت جامعه یکی از پایدارترین تجلیات آینده را تضمین نمود روح آدمی و اصیل ترین ابعاد وجود او حس نیایش و پرستش است. مطالعه تاریخ زندگی بشر نشان می انسان در دهد هر زمان و هر جا بشر وجود داشته حال پرستش، از وجود محدود خویش پرواز می کند و با حقیقتی می پیوندد که در آن نقص و کاستی و فنا و محدودیتی وجود ندارد و به قول انیشتین، دانشمند بزرگ معاصر، «در این حال، فرد به کوچکی آمال و اهداف بشری پی می برد و عظمت و جلالی را که در ماورای امور و پدیده ها در طبیعت و افکار پرستش یعنی ». تظاهر می نماید، حس می کند چه؟ پرستش یعنی حالتی که انسان از ناحیه باطنی خود به حقیقتی که او را آفریده است و خود را در قبضه قدرت او می بیند، توجه داشته باشد و خودش را نیازمند و محتاج او ببیند. در میان عبادات، نماز از جایگاه ویژه ای برخوردار است، به گونه ای که این عمل به عنوان رکن و اساس دین معرفی شده و این جایگاه رفیع به خاطر نقش و جایگاه و تأثیرگذاری شگرف آن در آرامش روح و روان، دور نگه داشتن انسان از پلیدی ها و آثار ویژه تربیتی آن است

۱- تقویت مسئولیت اجتماعی: انسان، موجودی

مدنی الطبع است و ذاتاً گرایش به ارتباط های اجتماعی دارد. جوهره تعالیم دین نیز، ناظر به پرورش ابعاد فردی و اجتماعی انسان، هر دو می باشد. براین اساس نماز که علم و نشانه دین است، لزوماً باید با مسایل مهم اجتماعی نظیر مسئولیت پذیری ارتباطی معنادار داشته باشد. شاید اینگونه بتوان تعبیر و تبیین نمود که نماز با حفظ شرائط آن، موجب لطافت روح و دقت دل و تیزی احساسات می شود.

راز و نیاز با خدا در روح و روان آدمی، تاثیرات، همچون حساس شدن نسبت به عالم هستی و احساس همنوائی با دیگران ایجاد می کند و در نتیجه آمادگی لازم برای احساس وظیفه و مسئولیت نسبت به دیگران، به وجود می آورد و محرکی برای رسیدگی به دردها و رنج های مجرمین می شود.

۲- سپر دفاعی: این واقعیت که آدمی، موجودی

آسیب پذیر بوده و خطر آسیب های اخلاقی، فرهنگی و اجتماعی او را همچنان تهدید می کند، مطلبی انکارناپذیر است. به ویژه در عصر حاضر که تقابل فرهنگ ها و اندیشه ها در مواردی به نوعی تهاجم فرهنگی غرب علیه اسلام مبدل گردیده است، این مساله از اهمیت بیشتری برخوردار می شود.

ماهیت تهاجم فرهنگی، تقریباً بر همگان روشن است اما شاید مکانیزم‌های اصلی و راهکارهای مقابله با آن، به این مقدار روشن نباشد. نماز، یکی از مؤثرترین و مطمئن‌ترین شیوه‌های مقابله با آسیب‌های اخلاقی است. نماز از جهات شناختی و نیز عاطفی، همچون سپر دفاعی نیرومندی عمل می‌نماید. از یک سوی، نمازگزار با درک رابطه خویش با خدا از نسبت و رابطه موجودی بی‌نهایت کوچک با بی‌نهایت بزرگ آگاه شده و در محضر چنان بزرگی، به خود اجازه جسارت به ساحت قدس او را نمی‌دهد و به عبارت دیگر گناه نمی‌کند، ۳- نماز و رفع نگرانی و اضطراب: اضطراب و نگرانی یکی از بزرگ‌ترین بلاهای زندگی انسان‌ها بوده و عوارض ناشی از آن در زندگی فردی و اجتماعی کاملاً محسوس است. از سوی دیگر، آرامش یکی از گم شده‌های مهم بشر بوده و به هر دری می‌زند تا آن را پیدا کند. اگر گزارش تلاش و کوشش انسان‌ها را در طول تاریخ برای پیدا کردن آرامش از راه‌های صحیح و کاذب جمع‌آوری کنیم، خود کتاب بسیار قطوری خواهد شد. خداوند متعال آنجا که می‌فرماید: **(أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ)** (رعد: ۲۸); آگاه باشید که یاد خدا و ذکر او باعث آرامش دل هاست.

نماز، یکی از فروع دین اسلام بوده و عبادتی است که پنج بار در روز با شرایط خاص بر مسلمانان واجب شده است. این عبادت واجب انسان را از سر خم‌کردن در برابر غیر خدا باز می‌دارد و عزت نفس را در انسان تثبیت می‌کند. این فریضه الهی باعث رهایی از خودمحوری و خودشیفتگی می‌شود و روحیه مردم‌گرایی را در انسان زنده می‌کند. حال که با بخشی از آثار تربیتی نماز آشنا شدیم بهتر است که برای نهادینه کردن نماز در جوانان با استفاده از روش‌های کارساز و منطقی تلاش بکنیم و اهمیت و آثار نماز خواندن را به فرزندان آموزش بدهیم.

اخلاق اسلامی در مدرسه؛ از تئوری تا عمل

امیرحسین فرجی

دانشجوی رشته راهنمایی و مشاوره

از سوی دیگر، در سطح عمل، آنچه بیش از هر چیز اهمیت دارد «**الگوسازی**» است. رفتار معلمان، مدیران و حتی کارکنان مدرسه، بیش از هر متن و کتابی در ذهن دانش آموز نقش می بندد. وقتی دانش آموز در مدرسه شاهد صداقت، عدالت و احترام متقابل باشد، خود نیز ناخودآگاه این ارزش ها را درونی می کند. برعکس، اگر گفتار و رفتار مربیان با یکدیگر تناقض داشته باشد، اعتماد به ارزش های اخلاقی تضعیف خواهد شد.

بنابراین، تحقق اخلاق اسلامی در مدرسه نیازمند پیوند تنگاتنگ میان آموزش نظری و اجرای عملی است. ایجاد فضای محبت آمیز در کلاس ها، برخورد عادلانه با دانش آموزان، تشویق به کار گروهی، تقویت روحیهی مسئولیت پذیری و حتی توجه به آداب ساده ای چون **سلام دادن، رعایت نوبت و احترام به نظر دیگران**، همگی مصادیق عملی اخلاق اسلامی اند.

در نهایت می توان گفت که مدرسه زمانی رسالت واقعی خود را انجام داده است که اخلاق اسلامی نه تنها در کتاب ها، بلکه در رفتار روزمره ی تمام افراد آن جریان یابد. چنین محیطی می تواند نسلی بسازد که علاوه بر دانش، به ارزش های انسانی و دینی پایبند باشد و جامعه ای اخلاق مدار را بنیان نهد.

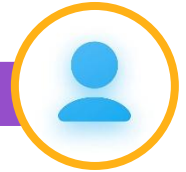
اخلاق اسلامی به عنوان یکی از بنیادی ترین ارکان تربیت، در شکل گیری شخصیت دانش آموزان نقشی اساسی ایفا می کند.

مدرسه تنها جایگاه آموزش علوم مختلف نیست، بلکه محیطی برای پرورش روحیه، اخلاق و هویت دینی نیز به شمار می آید. به همین دلیل، بحث «**اخلاق اسلامی در مدرسه**» زمانی ارزشمند خواهد بود که از سطح شعار و تئوری عبور کند و به عرصه ی عمل و رفتار روزمره راه یابد. در سطح تئوری، اخلاق اسلامی مجموعه ای از ارزش ها و اصول همچون صداقت، احترام به دیگران، کمک به هم نوع، رعایت عدالت، مسئولیت پذیری، قناعت و پرهیز از ظلم معرفی می شود. این مفاهیم در کتاب های درسی، سخنرانی های معلمان و برنامه های آموزشی به دانش آموزان منتقل می گردد. اما اگر این مفاهیم تنها در حد گفته ها باقی بماند، تأثیر چندانی در تربیت عملی نسل آینده نخواهد داشت.

هویت دینی نوجوانان در عصر فضای مجازی

« تحول در عصر فضای مجازی »

محمد مهدی یوسفی راد

دانشجوی رشته راهنمایی و مشاوره

فضای مجازی با شتاب شگرف و رو به تزایدی در حال بسط و گسترش بوده و تمام ساحات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی زندگی بشر را درنوردیده است. به طوری که هر روز بخش بزرگی از زیست انسانی را در خود فرو می برد و حیات متفاوت و جدیدی به آن می دهد، و چنین جلوه می کند که فضای کاملاً متفاوت با فضای واقعی است که از منطق یکسر متفاوتی تبعیت می کند، در حالی که این فضا در واقع همان فضای واقعی بسط یافته تحت پیشرفت های فناوریانه نوین است. با این حال، این تحول آن چنان تمامی ارکان جامعه کنونی را متحول و دگرگون کرده است، که می توان سخن از شکل گیری عصر و تمدن نوینی به میان آورد که برآمده از همگرایی فناوری های نوظهور (فناوری نانو، زیستی، اطلاعات، شناختی و کوانتوم) افق جدیدی را برای جوامع معاصر گشوده است. افقی که به طور مرتب و مستمر باید از طریق نهاد های علمی و سیاست گذار مورد تحلیل و بررسی قرار گیرد. برخی از نظریه پردازان معتقدند جهان در حال ورود به **انقلاب چهارم صنعتی** است. انقلابی که متفاوت از انقلاب های پیشین می باشد.

انقلاب صنعتی چهارم، به واسطه فناوری هایی میسر شده که دنیای واقعی و دیجیتال را باهم ترکیب می کنند. در واقع، فضای مجازی با ویژگی های خود نظیر شبکه ای شدن، هوشمند شدن، خدماتی شدن، زمان مندی و مکان مندی، فشردگی زمانی و مکانی، ۳۶۰ درجه ای شدن، مجازی شدن، اطلاعاتی و داده بنیاد شدن، سکویی شدن، کالایی شدن، زیست بوم انسان و اشیاء، همگرایی ابزارها، برخطی دائم (اتصال به جای ارتباط) و ... موجب ظهور شکل جدیدی از نهاد های اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، حقوقی و سیاسی شده است. به طوری که هر کدام از این نهاد ها امروزه با پدیده ها و مسائلی رو به رو هستند که تا پیش از این، نظریه پردازان و سیاست گذاران نسبت به آن ها درک و فهمی نداشتند. همین امر باعث غافل گیری بسیاری از کشور ها در مواجهه با فضای مجازی شده است. این غافل گیری اگرچه برای کشور های پیشرو در زمینه فضای مجازی نیز وجود دارد، اما برای کشور های عقب مانده و دنباله رو بسیار عمیق تر و خطیر تر است. به نظر می رسد مهم ترین و برجسته ترین مسئله ای را که این غافل گیری برای کشور های پیشرو و دنباله رو در زمینه فضای مجازی به ارمغان آورده، مسئله «**حکمرانی**» است.

امروزه با بسط و گسترش فزاینده فضای مجازی نه تنها حکمرانی بر فضای مجازی بسیار دشوار و پیچیده شده، بلکه حکمرانی کشورها نیز به طور عام با موضوعات و مسائل جدیدی رو به رو شده است. یکی از پدیده های مهمی که گسترش فناوری تأثیرات زیادی بر روی آن داشته است، نظام حکمرانی در کشورها است. فضای مجازی موجب شده که بسیاری از ویژگی ها، مسئولیت ها و حتی مرزهای اداری و شیوه های حکمرانی دولت ها تغییر یابد و نوع کنشگری و قاعده گذاری متفاوتی را از سوی دولت طلب کند. [۱] آنچه مهم است این است که در فضای مجازی، حکمرانی قانونمند وجود داشته باشد... اگر ما توانستیم در فضای مجازی حکمرانی قانونمند داشته باشیم، فضای مجازی برای کشور یک فرصت می شود، وَاِلَّا ممکن است تهدید بشود. [۲] پس وظیفه ی مهم آموزش و پرورش در عصر فضای مجازی مدیریت تحول می باشد. مدیریت تحول را می شود این گونه تعریف کرد: تغییر بنیادین و ساختاری در سازمان برای پاسخ به محیط متغیر.

خدا محوری یا خود محوری؟

ما باید انسان های عبد تربیت کنیم؛ انسان هایی که خودشان را در مقابل خدا، چیزی به حساب نمی آورند. گاهی بزرگان از این حالت به «ادراک توحید» تعبیر کرده و می گویند باید انسان موحد تربیت نماییم. نظام تربیت دینی، نظام تربیت موحد است. توحید در حقیقت یعنی اعتقاد به یگانگی خدا و شریک نداشتن او در همه ی کمالات. توحید یعنی باور داشته باشیم که خدا در هیچ جهتی از هیچ زاویه ای شریک نداشته و هر چه خوبی و کمال در عالم است، متعلق به اوست. دیگر موجودات، نهایتاً مانند آینه هایی هستند که نور او را منعکس میکنند.

اگر توحید به این معنا را از عمق وجود بفهمیم، به اوج درجه ی عبودیت رسیده ایم. عبد حقیقی کسی است که فهمیده و معترف است که چیزی از خود ندارد و هر چه هست از خداست. انسان موحد می فهمد که اگر بخواهد به سمت کمال حرکت کند، باید حقیقت توحید را در قلب خود زنده نگه داشته و همواره به آن توجه داشته باشد. فرض کنید کانون یا مسجدی را در اختیار داریم و در فضای تربیتی این کانون یا مسجد، همه ی نوجوانان محل، حافظ قرآن هستند یا مدال های ورزشی دارند و کتاب های فراوانی را مطالعه کرده اند. حالا اگر ببینیم که این کارهای به ظاهر خوب در آن ها منجر به افزایش تکبر و منیت شده است، به راحتی کشف می کنیم که فرایند تربیتی صورت گرفته، یک فرایند دینی و توحیدی نبوده است. تربیت توحیدی حقیقی فقط زمانی رقم می خورد که شخص، به حقیقت توحید، عبودیت، سرشکستگی و تواضع نزدیک شده باشد. یک کانون تربیتی که خروجی آن در بین مخاطبین خود، افزایش تکبر و خودخواهی باشد، نه تنها لطفی در حق آن ها نکرده است، بلکه از یک زاویه، بالا ترین ظلم ها را نسبت به آن ها روا داشته است.

تربیت نمودن هویت دینی نوجوانان

هویت هر انسان برداشتی است که از خود دارد. ارزش ها، عقاید و اهدافی که هر فرد به درستی درک کرده، خود را به آن ها معتقد می داند و آن ها را به کار می بندد، هویت او را می سازد. هویت دینی، ارتباط و نسبتی است که آدمی با دین دارد. فردی که از هویت دینی برخوردار است و تمام رفتار و اعمالش ریشه در دین دارد، با اعتقاد قلبی به دین عمل می کند و به سعادت می رسد.

عوامل مؤثر بر شکل‌گیری هویت دینی در کودکان :

الف. عوامل درونی: ۱. عوامل وراثتی ۲. مسائل فطری ۳. اراده

ب. عوامل بیرونی: ۱. عوامل انسانی ۲. عوامل غیر انسانی

مراحل شکل‌گیری هویت دینی در کودکان :

الف. قبل از تولد: ۱. پیش از آمیزش ۲. هنگام آمیزش ۳. دوران بارداری

ب. بعد از تولد: ۱. تولد تا هفت سال ۲. هفت تا چهارده سال ۳. چهارده تا بیست و یک سالگی

روش‌های اثرگذار بر شکل‌گیری هویت دینی در کودکان:

۱. روش الگویی ۲. روش گفتاری ۳. روش محبت ۴. روش تکریم و احترام ۵. روش تغافل
۶. روش عفو ۷. روش داستان‌گویی ۸. روش تشویق و تنبیه ۹. روش عادت ۱۰. تداعی معانی

۱۱. روش آموزش فضای مجازی و رسانه‌ها به مثابه‌ی ابزاری برای تربیت نمودن هویت دینی نوجوانان می‌باشد.

نتیجه: 🙌

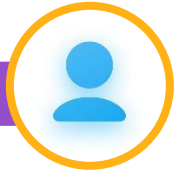
وظیفه‌ی مربی انتقال ارزش‌ها نیست؛ بل انطباق با وظیفه‌ی معلم انتقال دانش نیست؛ بلکه انطباق دانش است. ارزش‌های فطری و استخراج آن‌هاست! بزرگ‌ترین هدف آموزش و پرورش، نه دانش‌آموزی، بلکه کنش‌آموزی است. ما از طریق نظاره‌ی بدون پیش‌انگاری (آینه‌وار) یا (متقیانه) وجود خود و با فاصله گرفتن از خود می‌توانیم به فهم انسان از طریق شناخت خودش، جهان و خدا و دیگران را هم می‌شناسد و هم می‌! هویت خود رهنمون شویم رسالت ما این است: انطباق. نیازی نیست که ما در جست‌وجوی به‌سازی هستی باشیم یا در پی تغییر آن! شناساند فعالانه با نظام فطرت و طبیعت، همان‌گونه که هست.

منابع:

۱. فیروزآبادی، سیدابوالحسن، تحول در عصر فضای مجازی، تهران، نشر دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، ۱۳۹۹، ص ۱۱ و ۱۲ و ۱۳. بیانات حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در نخستین دیدار هیئت دولت چهاردهم ۱۴۰۳/۰۶/۰۶. ۳. وکیلی، محمدحسن، نظام تربیت توحیدی، مشهد، نشر مؤسسه خدمات مشاوره‌ای جوانان و پژوهش‌های اجتماعی آستان قدس رضوی، ۱۴۰۲، ص ۳۱ و ۳۲ و ۳۳. ۴. باغبادی، سمیه، نسل مهدوی، قم، نشر جمکران، ۱۴۰۲، بخش‌های فهرست و ص ۹. ۵. کریمی، عبدالعظیم، ناباب و نایاب، اصفهان، نشر مهرستان، ۱۴۰۱، ص ۳۷۵.

نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و مسئولیت‌پذیری

محسن حاجی‌حسینی

دانشجوی رشته راهنمایی و مشاوره

نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و مسئولیت‌پذیری در نظام آموزش و پرورش کشور و میهن اسلامی و همیشه عزیزمان ایران نیازمند رویکردهای جامع و چندجانبه است. در این راستا، می‌توان به طراحی برنامه‌های درسی که به طور خاص به این ارزش‌ها پرداخته و آن‌ها را در قالب فعالیت‌های گروهی، پروژه‌های اجتماعی و درس‌های اخلاقی معرفی کنند، اشاره کرد. معلمان با استفاده از روش‌های تدریس فعال می‌توانند دانش‌آموزان را به تفکر انتقادی درباره اهمیت ایثار و مسئولیت‌پذیری ترغیب کنند و آن‌ها را به مشارکت در فعالیت‌های اجتماعی و خدمت به جامعه تشویق نمایند. علاوه بر این، برگزاری کارگاه‌ها و دوره‌های آموزشی برای معلمان می‌تواند به ارتقاء آگاهی و مهارت‌های آنان در زمینه انتقال این ارزش‌ها کمک کند. این دوره‌ها می‌توانند شامل مباحثی درباره شیوه‌های تربیتی مؤثر، مدیریت کلاس و ایجاد فضایی مناسب برای بحث و تبادل نظر در مورد ایثار و مسئولیت‌پذیری باشند.

همچنین، مدارس می‌توانند با برگزاری اردوهای جهادی و پروژه‌های خیریه یا همکاری با برنامه‌های نمایشی و تئاتر علی‌الخصوص با مضمون فرهنگ ایثار و مسئولیت‌پذیری، فرصت‌هایی برای تجربه عملی این مفاهیم فراهم کنند تا دانش‌آموزان به صورت مستقیم با چالش‌ها و نیازهای جامعه آشنا شوند. در نهایت، مشارکت خانواده‌ها در فرآیند تربیت فرزندان نیز از اهمیت بالایی برخوردار است. مدارس می‌توانند با برگزاری جلسات توجیهی و کارگاه‌های آموزشی برای والدین، آن‌ها را به همکاری در نهادینه‌سازی فرهنگ ایثار و مسئولیت‌پذیری تشویق کنند. ایجاد نظام‌های تقدیر از دانش‌آموزان و معلمان نمونه در این زمینه نیز می‌تواند انگیزه‌ای برای دیگران باشد. با این اقدامات، فرهنگ ایثار و مسئولیت‌پذیری به عنوان یک ارزش بنیادین در نظام آموزشی کشور نهادینه خواهد شد و تأثیر مثبتی بر جامعه خواهد گذاشت.

● ایتا: @Royesh_zn

● ارتباط با مدیر مسئول نشریه: @mohammad_erfan_farhadi

